

הלכות פסח סימן תנג

ה (כו) ה'האינדא (כו) אסור (יא) ללתת, (כח) בין חטים בין (יג) שעורים: ו' ישקים שנותנים בהם (כט) קמת כל (יג) השנה, אם רוצה לתן פתם קמת (יד) (ל) ומכבסים אותם יפה, (לא) צריכים להחיר קדם

ט הרי"ף והרא"ש
בבבב ב דבבבב
והבבב בבבב ד
י הרי"ף והרא"ש

באר היטב

המלצין ומתקרב, והאי דנקרב ונתבטל קדם פסח, מי"מ הנזק הוא בשעת הדחק לאפות הכל קדם פסח. נחמי"ז מביא ראייה לשנפול פרווריפת בקמח דמתני לה דקמח, ע"ש: (יא) ללתת. פי' לתתה כתב הרמב"ם שכולליו החטים פנים, והצורך פי' לתת, ופי' שאין אנו בקיאין בלתייה לכן אסרו הגאונים; ומ"מ נראה דמפר לקיום בביהם החטים בין דמדינא דש"ס מתיר החטים בלתייה כל שאינו קרוב להתבצע פמ"ש סימן תסו ס"ט: והגו נזקא בשריה או דחיה מצומה, אבל בשריה קרבה הו' חמץ גמור כמו דגן שנקבע בקמח, ח"י. וכתב הש"ך דאסור לקנות החטים ממלך קרובים דרב"ל לחרים החטים תמלה: (יג) שעורים. לשון המסבר אינו מדקדק. דמשמע דחטים ישעורים שיום הם, ובאמה שעורים פנין דרב"ד, אף מדעינא דש"ס אסור ללתת, ואפשר דהאינדא אסור לקום בכית בשעת לתתיהם אף שאינם קרובים להתבצע משא"כ בחטים, פמ"ש בס"ק יא, ח"י. ושפון מין שעורים לענין זה, מ"א: (יג) השנה. ה"ה בנותן בו פעם א' אפילו בשעת הדחק אסור, כי חמץ גמור הוא. והח"י כתב עליו: לעי"ד דבשעת הדחק אף כהני יש להחיר, דהא אף אם נשאר איזה דבר מן

משנה ברורה

הרמים, שלוקח מדות כל השנה בשב"ר טהינתו, אסור אפילו בדירעב, דהא גיילים השותנים לכבס אותם במים תמלה, ויש להחיר להקמון (ט"ו). עוד כתב הש"ך, דבמקום ששותנין החטים ברחים ששותנין במלצין, אסור לקח קמח מן השוק אפילו בשעת הדחק (ואפילו במקום שאין דרך לתת אותם תמלה), דמלצין חמץ גמור הוא ומהערב בהם, והאחרונים כתבו (מג) דבשעת הדחק אף זה נותר, דהא אף אם נשאר איזה נזק מן המלצין ונהערב, ודאי דנתבטל קדם פסח, וקמח בקמח הו' לח בלח ואין חזר ונעור (וצריך לרקד אותם שפא נשאר פרוז של המלצין בחיכום), מכל מקום הנזק בזה לאפות הכל קדם פסח, וכו"ל כפי"ג במשנה ברורה. כתבו האחרונים, דאף דמדינא אין צריך שמוז לשם מצה רק למצות של לילות הראשונות, אבל לשאר ימים די בשאר בהם חושש תמון. ישראל קרושים הם ונתנו לעשות שמוז לשם מצה בכל המצות משעת טחיתה, ולקחות משעת לישנה. וענין לקמן סימן תסו חס בטמא שמתבטל בזה: ה (כו) ה'האינדא וכו'. רוצה לומר, דאף דבנותן הש"ס לא אסור רק ללתת השעורים מפני שהן רבים [והוא הדין שבלת (מג) שועל ושפון גס"פ בכלל שעורים לענין זה] וממקרים להקמין ויש לחש שמא יבואו לידי חמוץ בשעת הלתייה, אבל חטים שהן בטבען קשים שאין אנו בקיאין בלתייה, ומפר ללתת, והאינדא אסור ללתת. פירוש לתתה, כתב הרמב"ם, שכולליו החטים פנים ושותנין אותם מדי, ורש"י פרש: לשרותן במים קמח קדם השחיתה להקמין טרסון כדי שיהיה סלקן נקיה. ואפרו הגאונים, לפי שאין אנו בקיאין ללתת יפה שלא יבואו לידי חמוץ בשעת הלתייה.

שער הציור

(מג) חקינעלב ואלה רבה וש"א: (מג) אחרונים: (מד) רמב"ם: (מז) דמכר לזמן לקמן בסיומן תסו: (מו) חקינעלב והמדינא והגו"ל, ולא בתיאור: (מז) וברעב אין לאסור למכרה אחר פסח אפילו בשעורים, דעל"פ"פ"ים אינו אלא ספק תפוז: (מח) רוצה לומר, והניעו לשעור של באן דאמר על שפתינו על"פ"י הסב"ב והתקנה, אף על"פ"י שלא נתבצע: (מט) מגו' אבותם ואלה רבה חקינעלב והמדינא והגו"ל: (נ) דבכני טורי מגו' אבותם שם סעודת קטן י"ב וש"א, וכתבוכח מחקינעלב שפחמיר שם טא"ד בזה ואפילו בדירעב, ואילו בלתייה הלא טהור לכתחלה בחטים, כמו שכתב בסעודת קטן י"ב, וכן בשעורין כתב דאפשר וכו'. ענין סעודת קטן י"ב, וכן המדינא והגו"ל כתבו בלתייה להחיר לשהות של כל פנים בחטים, וליעל לענין הריפות התמורה אפילו בדירעב, ועל"כ הדין דלשם מרי בשריה וכו' ולא בלתייה בעלמא, והאלה רבה דמצדד להחיר הוא אפילו בשריה רבה בדירעב, ומשעם דגם בשריה רבה על"פ"פ"ים אינו אלא ספק, וכתבו לזה שכתב המגו' אבותם בסיומן תסו סעודת קטן י"ב, וענין בכאור הגר"א שם סעודת קטן כג' בשיטת הרי"ף פ"ו. וענין בתיאור שפחמיר דמגו' אבותם מיר בלתייה והאלה רבה מכל גס"פ"ן רק בלתייה, ולפי זה יצא לו להחמיר במחקר המחטים בעצרת, שדדע שותנים רבה במים, לאסור לכלי עלמא למכר לאחר הפסח, ואין לזכרו עקר בזה לדעת האלה רבה שהביא מקדם וכו': (נא) תולת בשבלתייה שדדע (שקורין האפעיר גרויפ"ן) הדין עמו, שדדע שהם מתבצעים: (נב) אחרונים: (נז) תולת בשבלתייה שדדע.

הר"ם: 1 לתת. 2 שעורים כתושים בקדוקה. 3 גרייס. 4 גריסי שב"ב"ה שועל.

הלכות פסח סימן תנג

ביאורים ומוספים

הרב (סכ"א) שמוטר להשהותן (הגרשי"ב וולדנברג).
 (39) החזו"א כתב (שם ד"ה כתב עה), שאף שהחמירו בלתייה לענין איסור אכילה והנאה, מי"מ לענין איסור שהיה לא נהנו להחמיר בלתייה כל שאין בזה חשש הימוץ מעיקר הדין (נמפורש בגמרא (פסחים מ, א) שהיינו כשגרעיני התבואה הגיעו על ידי הלתייה למצב שאם יניחם על פי חכית יין הן יתבקעו מאלהיהן). ולכן הן לענין חיטים והן לענין שעורים לתלות, כל שלא נתרכבו ממש או שנראה בהן סימן החימוץ המכבאר בגמרא, מותר להשהותן.

[שע"י"צ סי' קמ"ז]

פ"ל-כל-פנים אינו אלא ספק חמץ⁽⁴⁰⁾.

(40) כלומר שספק חמץ שעבר עליו הפסח אסור באכילה ומותר בהנאה. אמנם, לענין חמץ שעבר עליו הפסח ויש ספק אם הוא חמץ של ישראל או של נכרי, כתב במש"ב לעיל (סי' תמו" ס"ט) שמוטר אף באכילה, ובמקום אחר (סי' חמט סי' ה) הביא שבחמץ כזה יש שכתבו שמוטר בהנאה ואסור באכילה ויש שמקילים שגם מותר באכילה.

[משנ"ב סי' ק"ח]

ו"ש לקהל בעבר עליו הפסח שאינו אלא אסור דרבנן⁽⁴¹⁾.

(41) ודעת החזו"א בזה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' כ"ד).

[משנ"ב סי' ל']

בשפשוף קחמין ולא בצונן, וגם באפר וקב"ש⁽⁴²⁾.

(42) אמנם, לעיל (סי' תמו" ס"ק נ"ב וסי' תנ"א סי' ק) לענין כיבוס שקים שהשתמשו בהם לקמח חמץ ומפות שהיו עליהם, לא הזכיר שצריך שהכיבוס יהיה בשפשוף.

וכיבוס בחביטה, ביאר השריע הרב (סכ"ג) שהיינו שהכובס מכה על הבגדים בשעת כביסתם (הגרשי"ב וולדנברג).

[משנ"ב סי' כז]

ועוד, שמא נבואו לשהות מעט אחר גמר הלתייה קדם השחיפה⁽³⁷⁾ וכו', ופסקו מה"ד אסור הלתייה⁽³⁸⁾, אצל שעורים, אצ"ש ופסלו קאפן זה אסור להשהות לכתחלה⁽³⁹⁾.

(37) מקור דבריו (ראה שע"י"צ סי' קמ"ז) הוא מדברי הרמב"ם (פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"ז) שאסרו את הלתייה מחמת גזירה שמא יהיה יחמיצו. אך החזו"א כתב (אוי"ח סי' קכ"א סי' כ"ד ד"ה במ"ב סי' תנ"ג) שאין השהייה אחר הלתייה אוסרת בדיעבד, ואפילו שהיה זמן מרובה, וכל שכן שאין לאסור מחמתה אם שהה פחות משיעור מיל, אלא כונת הרמב"ם שיש לחוש שמא יהיה את החיטים בבלילתן עם המים עד שיחמיצו.

ואף באופן שהחיטים נוגעות במים לזמן מועט ביותר ומיד לאחר מכן נטחנות, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' מז) שאין להתיר להשתמש בהן בפסח, שכן מלשון הראשונים האוסרים מוכח שלא חילקו בכך ואסרו כל לתייה, ולכן אין להתיר כל נגיעת מים בחיטים קודם הטחינה, גם אם נעשה הדבר באופן אוטומטי על ידי מכונה שמרטיבה את החיטים לזמן מועט ביותר ומיד הן עוכרות למכונה הטוחנת אותן. וכן במקומות שאי אפשר להשיג קמח אלא מטחנות קמח העומדות תחת פיקוח הממשלה, המקפידה ללחות את החיטים ומיד לטחון, כתב בשו"ת הר צבי (אוי"ח ח"ב סי' ט"ג) שאין להשתמש בקמח זה לפסח, שגם אופן זה הרי הוא ככלל האיסור להשתמש בחיטים לתלות. והוסיף, שכיון שאין דארת מוחלטת שהחיטים נטחנות מיד אחר לתייה, אלא שכך נעשה ברוב הפעמים, אם כן גם אי אפשר להחשיבם כחיטים שמורת, וגם אם האמת היא שהן לא החמיצו, מי"מ אי אפשר לצאת בהן יד חובת מצה שמורה.

(38) וכל שלא שהה בק הלתייה לטחינה כדי הילוך מיל, כתב השריע

המשך מעמוד קודם

נוהר לאכול בכל שבעת ימי הפסח רק מצות שמורה, הוא משום שלדעתו יש דין שימור על כל המצות שאוכלים בפסח, וכמו שמשמע בדעת הרמב"ם (פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"ט) והמ"מ שם.

[ביה"ל ד"ה ולפחות]

מל קמו שמינה לה' לא הו' נחמנא אקנה ושפתי⁽³⁶⁾.

(36) והיטים שיש ספק אם נגעו במים, ומחמת דיני הספיקות יש להחזיר לאכילה בפסח [כגון שיש בהן ספק כפיקא, או רוב לקלא], כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סי' פו), תליתאה ח"א סי' קטז) שמי"מ אינן נחשבות 'שמורות' ואין יוצאים בהן ידי חובת מצות אכילת מצה. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ט"ג אות ב) כתב שיש חילוק בזה בין שמירת חיטים לשמירת העיסה מלישה ואילך, שלגבי שמירת החיטים סתימת כל הפוסקים היא שלא כדעת השואל ומשיב, ולכן כל שהספק שהתערור בחיטים מותר על פי דין, אפשר לצאת בהן ידי חובה ואין בזה חסרון שמירה. אמנם אם בעת לישת העיסה נולד ספק, ואפילו ספק רחוק שעל פי דין יש להקל בו, לא רחוק הדבר לומר כדברי השואל ומשיב שבמצות הנאפות מעיסה זו אין יוצאים ידי חובת המצה, שספק שמור אינו נחשב שמורה. אולם לגבי זמן מועט ביותר של היסח הדעת כשהחיטים בידו [שלגבי מי הטאת מצונו שבאופן זה פוסל היסח הדעת], כתב הגרא"י מלצר (מכתב), אחיעזר חיד ליקוטים סי' פו) שהמשמעות היא שאינו חסר על ידי כך מהשימור הנצרך, כיון שכרגע אחד לא יתכן שיפלו עליהן מים. וראה מה שכתבנו בשע"י"צ להלן (סי' ס"ב).

(סי' תכ"ט ס"א), נכתפק הפתחי תשובה (שם) בעני המדקדק במצות להיות מן המהדרין לאכול דוקא 'שמורה', האם יש חובה לתת לו דוקא קמח שמורה שהוא יקר יותר, או שכשם שמאכילים את העניים דמאי (דמאי פ"ג מ"א), כך גם אפשר לתת להם קמח שאינו 'שמורה', ומסקנתו שאם העני הינו בן תורה, או ששנה ראשונה אכל דוקא 'שמורה' שהרי זה כבוד, יש לתת לו דוקא קמח כזה.

(34) ומי שנהג זהירות זו כמה שנים, ורצה לשנות את מנהגו, הביא השערי תשובה (סי' ה) שנחלקו אחרונים בדינו, שהברכי יוסף הביא את דעת הנחפה בכסף שצריך התרת נדרים, מאידך, דעת הפרי"ח שאין מנהג זה אלא זהירות יתירה, ולכן הרצה לשנות אינו צריך התרה לזה. אך בשו"ת מהרש"ג (סי' נו אות ב) כתב, שאין דברי הפרי"ח אמורים אלא כלפי מקומו שהיה דר בארץ מצרים, או מקומות הדומים לה, שבהם אין הגשמים מצויים תדיר, ולכן מנהג זה אינו אלא זהירות יתירה. אך כמדוברת שבהן הגשמים מצויים גם בקיץ, והאי שצריך לחוש שמא ירדו גשמים על החיטים משנקצרו, והרי זה כמישט השכיח שאנו חוששים לו בשאר איסורים, וגם הגרא"י שהחמיר בזה, מבואר (מעשה רב אות ק"פ) שטעמו היה כיון שבמקומו הגשמים מצויים אף בימי הקציר, ולכן סיים המהרש"ג שמי שנהג עד עתה שלא לאכול אלא מחיטין הנשמרים משעת קצירה, הלילה לו לעזוב מנהגו. (והשערי תשובה (שם) כתב שהנכון שכל מי שרצה לנהוג פרישות בחומרות כאלו, יתנה בפירושו שאינו מקבל עליו לנהוג כן תמיד אלא רק בפעם הזאת).

(35) ולקמן (סי' ת"ט ס"א ד"ה מצת מצוה) כתב, שמה שהגרא"י היה

